

Ordförande: *Anita Gradin*.

Sekreterare: *Bosse Elmgren* och *Jan Ahltop*.

Innan förhandlingarna började sjöng kongressen unisont *Oss alla unga*.

Kongressens arbete

Fungerande ordföranden: Jag hoppas att ni liksom jag har hunnit sova åtminstone fem kvart i natt och alltså är redo att ta upp torsdagens förhandlingar!

Vi börjar med avsnittet *Barn- och familjepolitik*. Därefter går vi tillbaka till de ärenden som kvarstår från gårdagen: *Jord- och skogsbruk*, *Fritid och turism*, *Invandrapolitik*, *Kvinnomisshandel*. Efter lunch står *Handikapp* på dagordningen.

DAGORDNINGENS PUNKT 50 A

Barn och familj

Motionerna nr 9:1, utom att-satserna 5-6 och 8, nr 9:2-nr 9:10, nr 9:12-nr 9:15 (del 9, sid 3-23) samt nr 13:8 (del 13, sid 13).

Partistyrelsens utlåtande över dessa (del 9, sid 52-55).

Partistyrelsens förslag till riktlinjer för politiken inom området barn och familj (del 9, sid 45-52).

FÖREDRAGNING

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: Min uppgift är att föredra barn- och ungdomsfrågor. Jag hänvisar till partistyrelsens utlåtande.

Frågan om hur vi behandlar barn och ungdom i vårt samhälle är så viktig att den leder fram till en bredare diskussion om hur samhället ska vara beskaffat.

Finn Zetterholm har frågat vart den gamla konservatismen tagit vägen i vårt land sedan moderaterna anammat allt mer av en tämligen vulgär nyliberalism, av krämarliberalism.

Det är en berättigad fråga, även inom den rörelse som utkämpat hårda strider mot de omänskliga och förnedrande uttrycken för denna gamla konservatism.

Och den leder tanken till ett område vi inte brukar tala om så mycket. Man kan kalla det samhällsmoral. Man kan kalla det normer eller riktlinjer för mänsklig samlevnad, för samhället.

Det är inte svårt att se hur socialismen har djupa rötter i mänskliga erfarenheter och idéer från tider långt innan de sociala ekonomiska omständigheterna skapade arbetarrörelsen. Vi kan kalla det en upplyst kristen och humanistisk tradition.

Jag vill peka på två grundläggande tankar som båda fick en revolutionär innebörd genom detta budskap och som varit de mänskliga framstegens beledsagare genom seklerna.

Den första tanken är alla människors lika värde.

Den andra är att var och en bör handla så som han vill att andra ska handla mot honom.

Det är inte svårt att visa hur dessa tankar fått stor betydelse för den demokratiska socialismen, hur de har utvecklats i arbetarrörelsens demokratiska vardag, hur de har varit vägledande i det praktiska reformarbetet.

Arbetsrörelsen vill ersätta maktens moral med rättvisans moral. Det är en moral som vuxit fram ur rörelsen själv och de villkor under vilka den tvingats arbeta. Den grundlades i den tidiga arbetarrörelsen och en rad andra folkrörelser, där människor samlades i kamp för rättvisare villkor.

Där finns vår tradition. Det är fråga om en livssyn och samhällsuppfattning som låg till grund för diskussionen om folkhemmet och välfärdssamhället, det väldiga reformarbete som genomfördes under socialdemokratins ledning och som många gärna ville vara med och ta äran av på den tid då Sverige var ett land med sund ekonomi och välskötta statsfinanser.

Likväl – eller just därför – måste vi fråga oss om vi har lyckats.

Lyckades vi skapa en skola som gav de sämre ställda eleverna samma möjligheter som de andra?

Lyckades vi skapa en sjukvård som gav alla samma goda vård?

Lyckades vi skapa ett arbetsliv som gav alla möjlighet till skapande arbete och utveckling?

Lyckades vi skapa en rik och utvecklande fritid för alla, till äventyr och upptäckter i kulturen, i naturen?

Lyckades vi skapa sådana villkor i människornas vardag att de orkar bemöta andra så som de själva ville bli bemötta?

Det är några av frågorna. Svaret är väl, kort och gott, att vi kom en bra bit på väg. Ibland gick vi fel, vi har mycket kvar att göra.

Men när vi ställer oss dessa frågor i dag gör vi det mot bakgrund av en annan ideologisk diskussion än tidigare. Under lång tid har det varit en stor enighet i det svenska samhället, åtminstone i den muntliga beaktelsen, om att dessa strävanden i huvudsak varit riktiga, att målen varit gemensamma och bara medlen skiftat mellan olika partier. Ja, i själva verket har de borgerliga hävdat att de skulle kunna skapa fler och bättre fördelade arbetsplatser, att de skulle kunna skapa bättre sjukvård och husläkare, att de skulle kunna skapa bättre undervisning och mindre klasser. Allt detta skulle ske genom politiska beslut i demokratiska församlingar.

Därför är det som i dag håller på att ske något helt nytt. Nu säger man att det går inte att genom politiska beslut förbättra människornas vardag. Därefter vill man använda den egna politiken till att krossa människornas trygghet och framtidstro.

I länder där den nya högern fått inflytande över politiken tvingar man nu medvetet, planerat och med öppna ögon, mängder av människor ut i en plågsam arbetslöshet. I England är de tre miljoner. På besök i Sverige säger en av den nya högerns ideologer, von Hayek, att vi här i Sverige bör ha 20 procents arbetslöshet i varje fall ett halvår. Och all den arbetslöshet vi nu kan börja läsa av i statistiken, och i särskilt de ungas vardag, är medvetet vald.

Är detta alla människors lika värde? Nej, självfallet inte. Ansluter man sig till den tanken blir den fulla sysselsättningens samhälle en självklar konsekvens. Den nya högern ser människorna som medel, som schackpjäser i ett spel där bondeoffer är berättigade om de skyddar pjäser med högre värde.

I ungdomeraternas tidning angriper man handikappanpassning av bostäder, därför att det skulle innebära att 95 procent av befolkningen bestraffades för att gynna fem procent av befolkningen.

Man försöker t o m i sin skamlöshet ge sken av att man därigenom gagnar de handikappades frihet.

Den ideologiska förklädningen för denna flykt från blandekonomi och humanism kan i och för sig verka förledande. Man talar om att människorna kan klara sig själva, att de är mogna att fatta egna beslut, att de med den fria marknadens opartiska hjälp kan förbättra sin egen livssituation utan stöd eller pekpinna.

Så blir det den fria otyglade marknaden som är grundbulten i nykonservatismens samhälle.

Den nyss nämnde företrädaren för nyliberalism, Friedrich von Hayek, förkunnar – och det citerar jag ständigt – att marknadshushållningen bygger på att man undertrycker vissa naturliga instinkter hos människorna. Man måste undertrycka medmänsklighet, solidaritet och medkänsla och ersätta dessa känslor med abstrakta regler till skydd för privat äganderätt, avtalsrätt och fri konkurrens. Annars fungerar inte marknadshushållningen.

Genast förstår vi att det inte handlar om att ge människorna frihet, att förlita sig på människornas egna krafter och initiativ. Det är ingen positiv människosyn, när människorna måste iklädas marknadens tvångströja så att deras naturliga vilja till solidaritet, medkänsla och samarbete ska hållas i styr.

Och då har vi avlägsnat oss väldigt långt ifrån tanken på alla människors lika värde. Då handlar det om att värdet mäts i styrka och makt.

Då har vi avlägsnat oss mycket långt från den moral som säger att du bör vara mot andra som du vill att andra ska vara mot dig. I stället gäller det att dra så stor egen nytta av andra som möjligt.

Och du är på väg in i ett samhälle där mänskliga relationer människor emellan ersätts av ekonomiska relationer, där djungelns lag och inte solidariteten blir vägledande.

Blir detta ett samhälle som ökar människornas frihet, som vidgar deras möjligheter till framtida utveckling och personlig växt?

Vi vet inom vår rörelse att svaret är nej. Det skulle ju egentligen förutsätta att alla hade samma styrka och att ingen kunde exploatera någon annan.

Vi menar att friheten förutsätter en grundläggande jämlikhet i samhället – att människorna tillmäts lika värde. Och det förefaller lika tydligt för oss att frihetens samhälle kräver solidaritet människor emellan och en demokratisk organisation av det ekonomiska livet. Endast så kan vi ersätta exploatering och beroende med frihet och mänsklig utveckling.

På sätt och vis kan man säga att högern nu i vederbörlig ordning marknadsfört sin moral som de goda krämaren man blivit.

Vad har då arbetarrörelsen att säga om dessa frågor i en tid då visserligen kommersialismen är på frammarsch, men då samtidigt många människor söker svar på frågor om hur man bör förhålla sig till samhället, till medmänniskorna, till naturen?

Kanske har vi inom arbetarrörelsen inte tillräckligt varit intresserade av att diskutera sådana ting. Vi har skapat fina skolor med fina hjälpmedel, men kanske vikit undan från att tala om vad det förutsätter för motprestationer av elever och lärare. Vi har skapat ett gott skydd vid sjukdom men inte tillräckligt talat om att det inte bara är en rättighet utan också innebär en skyldighet. Vi har skapat en unik miljöpolitik men inte talat särskilt mycket om hur omsorgen om miljön också kräver aktsamhet och eftertänksamhet hos var och en.

Så kanske vi hos några har skapat intrycket att en bra skola, trygghet vid sjukdom, en god miljö och allt det andra är något som kan åstadkommas utan personligt engagemang och aktiv medverkan.

Det är i så fall en ganska stor underlåtenhetssynd eller, om man så vill, en eftergift åt ett allmänt och i grunden oengagerat liberalt tänkande. Ty vi kan inte infria våra löften om frihet, solidaritet och medmännisklighet i ett samhälle utan personligt engagemang och utan en levande vardagsomsorg människorna emellan.

Den demokratiska socialismen förutsätter att den enskilda människan tar ett personligt ansvar. Den förutsätter också att hon har förmåga att visa hänsyn och känna solidaritet för andra. Därmed måste det finnas ett samspel mellan samhällsmoral och individuell moral.

Låt mig ge några exempel.

Vi har i vår samhällssyn en hög värdering av arbetet. Vi tror – med rätta – att det är genom att arbeta som vi kan förkovra oss både som nation och som individer, vare sig vi är anställda som arbetare eller tjänstemän eller har ett eget företag. Därför säger vi att alla ska kunna få försörja sig med eget arbete. Vi sätter den fulla sysselsättningen i centrum.

Men vi tycker också att det är viktigt att den enskilde kan känna trygghet i sitt arbete och att det ska finnas möjlighet att påverka arbetsförhållandena. Därför har vi genomfört ett stort reformarbete på arbetslivets område.

Samtidigt är det viktigt att slå fast att den enskildes ansvar för sitt arbete på inget sätt förminskas av dessa trygghetsreformer. Det är viktigt för vårt lands industri att alla hjälper till att hålla leveranstider och att upprätthålla de höga kvalitetskrav som är en förutsättning för att svenska varor ska efterfrågas. Det är lika viktigt att alla som jobbar i stat och kommun hjälper till att ge en god service till medborgarna och att hushålla med pengarna.

Det finns en gammal regel inom arbetarrörelsen som säger att var och en som kan ska göra rätt för sig, i arbetet och på andra områden. Den behåller självfallet sin giltighet. Och detta kan sägas utan att ett ögonblick kritisera dem som av olika skäl inte har möjlighet därtill.

De sociala reformerna har betytt mycket för att öka vår välfärd. Ensamman är de inte tillräckliga. Vi kommer aldrig ifrån kravet på en personlig livshållning.

Ingen tror att det är någon högre makt som ger oss den sociala trygg-

heten, sjukvården och omsorgen. Ingen föreställer sig att den offentliga servicen är gratis. Vi måste i sista hand själva betala genom våra skatter och avgifter.

Att betala för sig, att se till att vi är beredda att finansiera reformerna, är också en fråga om moral. Det har alltid fallit på socialdemokratins lott att för människorna förklara sambandet mellan skatter och reformer. Jag kan inte påminna mig en enda gång som en moderat har sagt något positivt om skatter. Vad värre är, inom vissa kretsar sprids något som närmar sig förakt för själva tanken att man skulle bidra till de gemensamma samhällsutgifterna med skatter. Nolltaxeraren blir något av en hjälte för dagen och det uppfattas som ett tecken på efterblivenhet eller bristande smartness att bidra till skolväsendet, försvaret, barnomsorgen, äldreomsorgen, de handikappade osv.

Därför är det viktigt att reformera skattesystemet, att bekämpa skattefusket och rensa i avdragsjungeln och att därvid behåll fast vid principen att skattebördorna ska fördelas efter bärkraft på ett rättvist sätt.

Bland det finaste vi gjort i det här samhället, från Gustav Möller till Sven Aspling, är att ge de gamla en trygg tillvaro och en god omsorg. Det har de rätt till därför att de har byggt upp det här samhället. Det handlar om pensioner och socialförsäkring, men också om social service och vård.

För många anhöriga har detta inneburit en avlastning av ett ansvar som ibland kunnat kännas tungt. Man har inte behövt oro sig för att en gammal förälder inte skulle få vård: de äldre har inte behövt känna att de ligger de närmaste till last. Och detta upplever de säkert som en stor frihet.

Likväl känner man behov av att klart säga: detta minskar inte ansvaret hos var och en av oss för samhörigheten med de äldre och för gemenskapen mellan generationerna. Det räcker inte med försäkringar och samhällsinstitutioner. Ska alla reformer som vi beslutat om, och alla pengar som vi anslår, få den stora sociala betydelse vi har eftersträvat då måste var och en av oss göra en personlig insats. Tro inte att du har gjort ditt när du har betalt din skatt för att finansiera vården. Kom ihåg att dina gamla anhöriga och personalen inom äldreomsorgen behöver dig som medmänniska och som en kontakt med vardagen utanför institutionerna.

Barn behöver omsorg, vård, kärlek, samvaro. De behöver materiell trygghet men också grundläggande värderingar.

Barn växer upp under mycket olika förutsättningar. Varje år föds det t ex många barn med handikapp, ibland mycket svåra handikapp.

Ska vi säga att detta är en fråga om den enskildes ansvar? Eller ska vi säga att just de här barnen är i särskild grad våra barn? I ett avseende är barnen missgynnade men i andra avseenden kan de vara gynnade. De omfattas ofta av en oändlig omsorg och kärlek av sina föräldrar. De kan på grund av sin situation utvecklas särskilt väl i andra avseenden. Hur långt räcker det? Ska vi söka mäta deras värde i nyliberalismens marknadsekonomiska termer om lönsamhet? Ska samhället utmålans som deras fiende? Finns det tvärtom en rättvisans moral

av innebörd att de friska och starka solidariskt ska ta ansvar för dessa sina medmänniskor, varje dag och hela livet ut?

I ett ännu vidare perspektiv: finns det en drivkraft som kan få dig att arbeta och investera för att göra livet drägligare för de handikappade, för barn som haft det svårt i sin uppväxt, för de sjuka, för de gamla? Kanske är detta den viktigaste politiskt-moraliska frågan inför framtiden, den avgörande skiljelinjen mot nyliberalismen. Ty här handlar det om samhällssolidaritet som personlig drivkraft. Här handlar det om visionen av ett folkhem.

Inte behandlar föräldrarna i en familj sina barn enligt marknadsprinciperna. Föräldrarna vill att rättvisa och jämlikhet ska råda mellan barnen – precis som Per Albin sade en gång.

I Amerika finns det dårar till marknadsekonomer som på fullt allvar hävdar att barn med frånskilda föräldrar har en "diverserad portfölj", dvs man ser det hela rent marknadsekonomiskt. Det är ju stolligt. Normala föräldrar upplever att de har ett ansvar för barnen. Framför allt måste det vara fråga om att finna en glädje i och med sina barn. Barnen måste uppleva tillit för sina föräldrar, båda en ömsesidighet i upplevelserna, en möjlighet att göra livet rikare för varandra. Saknas samhörigheten och kontakten mellan barn och föräldrar kommer en väsentlig del av tillvaron att obönhörligen bli torftig. När en undersökning i Bostons förstäder visar att pappor träffar sina barn i genomsnitt 37 sekunder om dagen ger detta just ett förfärande intryck av tomhet.

Så vilar alltså ansvaret för barnens fostran och utveckling, för att barnen får känna kärlek, glädje och samhörighet, främst på föräldrarna, fäderna inte minst.

Nu är förutsättningarna väldigt olika.

Exempelvis har antalet ensamföräldrar ökat från ca 85 000–90 000 år 1970 till mer än det dubbla i dag.

Jag känner inte till några enkla förklaringar till denna utveckling. Den är precis likadan i alla västliga industriländer. Vi kan inte moralisera över den och vi kan inte säga till föräldrarna vad de bör göra med sin samlevnad. Politiken når inte in på dessa privata områden och ska inte göra det. Men vi måste kunna resonera om det sociala faktum att föräldrarna inte håller ihop under barnens hela uppväxttid, att många barn inte får tillgång till två föräldrar, att många får bära föräldrarnas svar själva.

Vi vet också att de ekonomiska förutsättningarna är väldigt olika.

Naturligtvis är det så att en medelklassfamilj med goda inkomster i många avseenden har större möjligheter att ordna för barnen på olika sätt, men ändå tycker att tiden inte räcker till. Det finns lågavlönade, ensamstående föräldrar, som har svårt att få både pengar, tid och ork att räkna till, hur gärna de än skulle vilja.

Målet för familjepolitiken måste vara att skapa en gynnsam omgivning för alla barn och föräldrar under barnens uppväxttid och därvid ta hänsyn till de olikheter som faktiskt finns. De behöver rimliga ekonomiska villkor och hyggliga bostadsförhållanden. De behöver en bra och väl utbyggd barnomsorg, de behöver skola och utbildning, de behöver ett livskraftigt föreningsliv, där tiotusentals ideellt arbetande ung-

domsledare i det här landet gör en beundransvärd insats för den uppväxande generationen.

De borgerliga regeringarna har svikit barnen. Det är trist att man bara lämnat dem. Minns ni vad de lovade 1976? Karin Söder och Thorbjörn Fälldin satt i TV med stora skyltar som visade hur mycket pengar som skulle regna ner över barnfamiljerna bara det blev en borgerlig regering. De borgerliga lovade att skolan skulle förbättras. Det skulle bli mindre klasser och mindre skolor. Det finns en berömd intervju med Karin Söder, som gjordes före 1976 års val, där hon lovade allt detta: barnomsorg, 10 000 kronor i vårdnadsbidrag, föräldraförsäkring osv. Så frågade man henne: Vilket är viktigast? Svaret blev: Allt är lika viktigt. Hur ska det betalas? Hon svarade: Det är så viktigt att det måste betalas. Det visade sig att inte ett enda av dessa löften kunde hållas. Tala om politikerförakt!

Nu har dessa löften svikits.

Barnfamiljernas standard sjunker. Under åren 1976–80 förlorade t ex en tvåbarnsfamilj mer än vad familjen får ut i barnbidrag. Antalet barnfamiljer med bostadsbidrag har på några år minskat med 230 000. 1975 års program för barnomsorgens utbyggnad – det som Karin Söder så sent som i januari 1980 lovade säkerställa – har mer eller mindre kapsejsat. När 4 av 5 programår gått till ända, har man inte ens klarat hälften av programmet.

Statens resurser till skolan har minskat. Nästan 7 procent av anslagen till skolväsendet har man sparat in. Det betyder fler elever i klasserna i mellanstadiet, färre lärarledda timmar i gymnasieskolan, slopad statlig medverkan i finansieringen av skollokaler. I många kommuner har den nya situationen fört med sig att skolmaten försämras och att man på allvar diskuterar att införa skolvgifter.

Det är i denna verklighet, som familjerna lever i, som vi ska forma vår politik. Vi tvingas konstatera att de ekonomiska förutsättningarna för att genomföra den reformpolitik som förra partikongressen antog dramatiskt har försämrats. Därför manar partistyrelsen till försiktighet, inte minst när det gäller att tidsmässigt genomföra olika reformer. Men ändå, vi ska inte som de borgerliga svika barnen. Vi ska envist hålla fast vid den grundläggande principen att barnomsorgen ska byggas ut för att motsvara behovet. Vi ska bekämpa en fortsatt urholkning av familjepolitiska reformer. Vi ska fortsätta söka efter vägar att, så att säga, "tänka in" barnen i det dagliga politiska arbetet – genom lokala utvecklingsprogram för barnen, genom fortlöpande undersökningar av barns levnadsförhållanden, genom att tillsätta en barn- och ungdomsdelegation.

Vi menar alltså att barnen, ungdomarna och föräldrarna har rätt att ställa krav på samhället.

Samtidigt har jag här försökt visa att vår politik också innebär att man ställer anspråk på människorna, men rimliga anspråk, som de har en möjlighet att uppfylla och som därför måste anpassas efter vars och ens förutsättningar.

Detta innefattar självfallet också ungdomen. Men då måste vi skapa förutsättningar för ungdomarna att motsvara kraven.

Vi hör allt oftare berättelser om hur langare av knark och sprit stry-

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj
ker omkring på skolgårdarna och hur hallickar går sina ronder i Stockholms city. Mot denna typ av brottslighet, som uttrycker ett hänsynslöst människoförakt som framför allt drabbar ungdomar, måste samhället inta en klar och kompromisslös hållning. Den måste, med något av skoningslöshet, bekämpas.

Vi måste över huvud taget, som det sades i går, skärpa kampen mot den växande ekonomiska brottsligheten, mot alla dessa maffior som paraderar i kvällspressen. Det finns många skäl till det. Ett är att ungdomen inte ska uppfatta den äldre generationen som hycklare. Ungdomarna reagerar med fog när folk som tolererar åtskillig ekonomisk brottslighet, accepterar skattefiffel och miljöförstörelse, moraliserar över ungdomens beteende. Vid de finaste konjaksglasen planeras ibland den värsta vandaliseringen av folk som är upprörda över att ungdomar, utan hopp om jobb, förstör i tunnelbanan.

Detta riktiga påpekande får emellertid inte bli en undanflykt. Vi accepterar aldrig vandalisering och förstörelse. Det finns ingen anledning att stryka olater efter ryggen. Det får inte råda någon tvekan om var vi står på den punkten.

Här handlar det mycket om, som vi säger i partistyrelsens utlåtande, att föräldrar och andra vuxna måste vara medvetna om sitt ansvar, att vara förebilder. De vuxnas värderingar och sätt att vara påverkar ständigt barnen och ungdomen.

Ännu viktigare är att det finns en kontakt mellan generationerna, en förmåga att bry sig om, att engagera sig i andra människors villkor. Meningslös förstörelse är ofta ett rop efter kontakt.

En ung människa, som redan från barnsben får intrycket att man inte behöver vara rädd om saker, att vi lever i ett outtömligt överflöd som vi får utan ansträngning – går något sönder är det bara att köpa nytt – han eller hon känner naturligtvis inte samma respekt för tungen, inte behovet av att vara varsam med det som omger oss.

Barn och ungdomar som ser natur och miljö förstöras, som ser människor fördärvas i arbetet, allt offer för kortsiktiga ekonomiska intressen, har naturligtvis svårare att iaktta aktsamhet och varsamhet.

Men återigen står det klart att kapitalismen, den otyglade marknaden, inte erbjuder bättre förebilder, mera positiva normer. Den driver i stället på utvecklingen mot kommersialism, skräpkultur, slit-och-släng-attityder. Den leder till allt större misshushållning med knappa resurser, till allt större förstörelse av människors hälsa och av omistliga värden i vår omgivning.

Den demokratiska socialismens värderingar pekar i dag bort från slit-och-släng-kulturen och miljöförstörelsen. Vi kan skapa positiva förebilder, som handlar om att visa hänsyn mot andra, om att välståndet inte är gratis, utan bygger på och kräver hårt arbete och att det därför är viktigt att vara rädd om det vi skapar, om varsamhet, om kvalitet som ett väl så väsentligt värde som kvantitet, om att hushålla med det som det är ont om, att värna det som inte kan ersättas.

Och det handlar lika mycket om ett personligt förhållningssätt till tillvaron som om politiska åtgärder. Allting kan inte och ska inte angripas genom lagstiftning och annat. Men som demokratiska socialister

har vi ett personligt ansvar för att upprätthålla vissa värderingar, att sprida dem och att föra dem vidare till efterkommande generationer.

Framför allt gäller det naturligtvis att ge ungdomen en möjlighet att tro på framtiden. Den tron tappar man lätt om man saknar arbete. Det är någonting helt fundamentalt som man förlorar när man blir arbetslös. Man vet inte längre vem man är, som Lars Ahlin har sagt.

Jag läste i en intervju i Aftonbladet med den amerikanske journalisten Tom Wicker. Han redovisar hur i hans hemtrakt arbetslösheten bland svarta ungdomar ligger på 30 procent, i en del fall på 50–60 procent. Han konstaterar: "Tänk er att vara i 20-årsåldern och aldrig ha haft ett arbete och veta att man har 40 eller 50 år kvar tills man når pensionsåldern och att man aldrig i hela sitt liv, förmodligen kommer att ha något arbete . . . Det finns representanter för den tredje generationen arbetslösa bland svarta familjer i dag."

I England finns det nu, till följd av Thatchers högerpolitik, också stora områden där bra mycket mer än hälften av alla unga går arbetslösa. Där har arbetslösheten säkert varit en av orsakerna bakom sommarens kravaller. Där har man frågat de unga arbetslösa om de kan tänka sig att tillgripa våld för att åstadkomma nödvändiga samhällsförändringar. Svaret blev oftare ja än nej.

Man fann två ungdomar som hade begått självmord och lämnat efter sig ett brev, där de sade att de upplevde en känsla av hopplöshet i arbetslivet. Jag råkade vara där då. Det pågick en intensiv diskussion, där etablissemangen ställde upp och rektorer och folk som kände ungdomarna sade: det fanns nog andra orsaker också. Men grundorsaken kommer man inte ifrån!

Kan man kräva av de unga, av någon, att stillatigande acceptera arbetslöshet?

Visst kan man stå i talarstolar eller sitta i TV och säga att vi måste tolerera en ökad arbetslöshet, att en så eller så stor procent måste vara arbetslösa. Det kan man kanske göra, ty procenten saknar ansikten, förhoppningar, livsvilja.

Men gå ut till en ung människa och säg att nu får du träda åt sidan med din arbetskraft, din vilja till arbetsgemenskap och din stolthet. Nu är det ekonomisk kris och nu måste vi reda upp det här och precis nu, när alla måste anstränga sig, då har vi inte plats för dig i arbetslivet. Din insats blir att vara arbetslös.

Den ökning av ungdomsarbetslösheten som nu sker överraskar ingen. LO, TCO och socialdemokratin har varnat och lagt förslag. Folkpartiet och centern har glömt sina fagra löften och garantier. De har valt att strunta i ungdomen och att skälla på socialdemokratin.

Därför är det viktigt att vi inte tappar greppet. Vår viktigaste uppgift under den kommande vintern är att utarbeta ett konkret program mot ungdomsarbetslösheten. Det ska vi göra i nära samarbete med fackföreningsrörelsen.

Vår samhällssyn vill frihet åt människan. Men inte frihet på kapitalismens villkor, inte frihet bara enligt marknadens lagar.

Det finns vissa uppgifter som marknaden sköter bra. Det finns områden där marknadens beslut leder till bättre beslut och bättre resultat än

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek | © Olof Palmes familj
administrativt och politiskt fattade beslut. Och vi är inte främmande
för att diskutera var gränserna för marknaden bör gå.

Men av det uttalandet följer också principen att marknaden till sist
måste underordnas människan.

Marknaden har sin moral och sin måttstock. Nykapitalisterna hävdar
att denna moral ska tillämpas över samhällslivets hela fält. Vi bestrider
att detta är klokt. Vi hävdar att detta kan leda till sociala katastrofer.
Vi kan i sista hand inte reducera, krympa människornas liv till en fråga
om utbud och efterfrågan. På de djupaste sociala och mänskliga värde-
na kan man inte sätta ett pris.

I stället måste vi, i enlighet med våra idéer, vår moral om man så
vill, sträva efter att frigöra dessa mänskliga värden. Befria människor-
na från det som binder och förtrycker i form av otrygghet, nöd, ojäm-
likhet. Vi måste skapa en materiell grund för befrielsen, men också
sträva efter att ge tillvaron ett djupare innehåll. Det gäller naturligtvis
främst barnen.

Redan 1908 skrev Ernst Wigforss följande: "En tryggad ekonomisk
ställning medför icke utan vidare högre kultur, det ser vi dagligen om-
kring oss. Och det kommer att bero på oss själva, om ett socialistiskt
samhälle skall utmärkas mera av självbelåten förnöjsamhet med en i
materiellt hänseende sorgfri existens, eller av en strävan mot allt högre
former för personligt andligt liv."

Jag yrkar bifall till partistyrelsens förslag.

DEBATT

Jan Svärd, Skåne: I partistyrelsens utlåtande om barn och familj kan
man läsa följande rader: "Barn har ett stort behov av gemenskap och
samvaro med andra barn och av att få förtroende också för andra vux-
na än föräldrarna. Denna gemenskap är viktig för dem i deras utveck-
ling till fria och självständiga människor."

Många skriver under på detta. Dessvärre blir man bekymrad när
man upptäcker att vi inom arbetarrörelsen inte har lagt fast något pro-
gram för hur rörelsens egen barnomsorg ska se ut. När lades det inom
partiet fast ett program som innebär att Unga Örnar skulle få lika
många nya medlemmar som antalet nya platser i den samhälleliga
barnomsorgsverksamheten under en femårsperiod? Vi har fastställt ett
program för den samhälleliga barnomsorgen, men var finns planerna
för utbyggnaden av arbetarrörelsens egen barnomsorg? Var finns alla
de tal som skulle kunna hållas för en sådan utbyggnad?

Är det så, mina vänner, att det är lättare att engagera sig för den
samhälleliga utbyggnaden än att engagera sig för våra egna barn- och
ungdomsorganisationer? Du som har engagerat dig i barnomsorgsut-
byggnaden, var finns du nu?

Blir ni inte liksom jag uppriktigt ledsna över att gång på gång se
partistyrelsens uppfattning i denna fråga? Så här står det i utlåtandet:
"Inom arbetarrörelsen är det inte minst viktigt att stödja Unga Örnar
och SSU." Men vad förpliktar en sådan mening till? Vilken plan och
vilken strategi lägger partistyrelsen upp för att stödja våra barn- och
ungdomsorganisationer? Varför kan man inte vara lika offensiv i fråga
om våra egna barnomsorgsplaner som när det gäller de samhälleliga?

Man kan naturligtvis döva sitt samvete genom att säga att det där är
saker som Unga Örnar och SSU får klara upp internt. Men då gör man
det alldeles för lätt för sig och springer ifrån det ansvar vi ändå ska ha
som parti. Unga Örnar behöver ett aktivt stöd, liksom SSU, från par-
tiet centralt, från partiet lokalt och från partiet regionalt. De behöver
stöd från dig och de behöver stöd från mig, ett stöd som betyder en
satsning på vår framtid som parti och arbetarrörelse.

Vi måste ha en barnomsorgsplan för framtiden och inom arbetar-
rörelsen.

Det heter i utlåtandet att barn och ungdom utgör en fjärdedel av vår
befolkning. Men hur många har vi med i Unga Örnar och i SSU? Jag
känner inte till det exakta antalet, men en sak vet jag: engagerar sig
partiet inte mer än vad som skett hittills så kan det bli en katastrof för
partiet och arbetarrörelsen i framtiden. För barnen är vår framtid – det
har vi slagit fast många gånger – men det kan bli en katastrof för par-
tiet och arbetarrörelsen om vi inte engagerar oss för dem.

Unga Örnars och SSUs verksamhet är inte enbart organisationernas
egen sak. Det är arbetarrörelsens gemensamma sak.

Alla ombud på denna kongress som engagerar sig i barn- och ung-
domsverksamhet lokalt eller regionalt kan nu och här följa upp detta
engagemang genom att ställa sig bakom följande förslag: att partisty-
relsen får i uppdrag att utarbeta en offensiv målsättnings- och hand-
lingsplan för ett utökat stöd och partiengagemang för Unga Örnar och
SSU. Jag behöver väl inte påpeka att det ska ske i intim samverkan
med Unga Örnar och SSU samt även andra organisationer inom ar-
betarrörelsen.

Unga Örnars och SSUs möjligheter att leva och utvecklas i framtiden
beror inte i första hand på dessa förbund själva. Det beror i första
hand på det klimat som de kommer att arbeta i, de förutsättningar som
samhället skapar för dem och de förutsättningar som vi inom partiet är
beredda att bidra till att skapa för dem. Därför är det viktigt att vi en-
gagerar oss.

Jag yrkar bifall till mitt förslag.

Eva Johansson, Stockholms län: Det känns skönt att den här diskus-
sionen om barn och familj har inletts utan att vi har talat om barnen
som problem. Det händer alltför ofta i debatten att kommunalmän be-
skriver barn som problem – och lärare därför att de inte sitter stilla,
föräldrar därför att de kräver sin tid och vi alla därför att de kräver ett
arbete när de lämnat skolan. Barn beskrivs som problem helt enkelt
därför att de har det svårt eller kanske därför att de vägrar att tränga in
sig i den snäva kostym som vi har sytt åt dem. Det är nödvändigt att vi
inte faller in i den kören utan betraktar barn som den tillgång i sam-
hället som de är.

Jag vill ta upp främst tre punkter i avsnittet om *Barn och familj*. Den
första är tills vidare en fråga till partistyrelsen. I andra stycket på sid 50
står det: "Det betyder även att uppmärksamhet måste ägnas också åt
familjedaghemmen som svarar för ca 40 procent av barnomsorgens
platser."

Jag är osäker om vad partistyrelsen syftar på. Tänker man på ut-

Kravet på lokala program är väsentligt just för att få ett hänsynstagande till lokala behov inom barnomsorgen.

Jag yrkar bifall till partistyrelsens utlåtande.

Anneli Nordström, Halland: Motion nr 9:12 tar upp barnomsorgsproblem för dem som arbetar på obekvämtid.

Jag håller givetvis med motionärerna om att det behövs nattöppna dagis för att lösa detta problem. Men jag måste ändå få peka på att det i dag finns en grupp arbetstagare som sköter den här verksamheten, de kommunala dagbarnvårdarna. Dagbarnvårdarna är i barnomsorgen ett viktigt komplement till daghemmen under dagtid. De får säkerligen bli det också när det gäller nattdagis, om och när vi lyckas få till stånd sådana dagis.

Fram till dess är dagbarnvårdarna enda räddningen för föräldrar med obekväma arbetstider.

Om och när vi lyckas bygga ut nattdagis kommer dagbarnvårdarna ändå att behövas till exempelvis barn som inte passar på dagis.

Som jag sade tidigare tycker jag att vi ska ha nattdagis. Men med tisdagens debatt i huvudet angående den gemensamma sektorns expansion förstår jag att det kommer att bli mycket svårt att starta sådana här nya kostnadskrävande verksamheter. Svårt även om man prioriterar barnomsorgen. För nattdagis kommer säkerligen att bli betydligt dyrare än dagbarnvårdarnas verksamhet i dag. Dagbarnvårdarna är en verkligt lågavlönad grupp, och ändå billigare blir de på grund av sin relativt dåliga anställningstrygghet och genom att de i stort sett själva får hålla med lekmaterial, böcker och annat material som behövs i verksamheten. Men det är en sak som får tas upp i fackliga sammanhang. Och som vi i dag kan lämna därhän.

När det gäller det särskilda uttalande som kongressen ska göra beträffande barnomsorgsverksamheten yrkar jag att detta ska innehålla en positiv syn på dagbarnvårdarnas nuvarande och framtida delaktighet i verksamheten med nattdagis och att kommunerna uppmanas att ge dagbarnvårdarna tillfälle till sådan innehållsrik verksamhet att de blir det komplement som vi vill att de ska vara.

Jag yrkar också bifall till Ebba Bergmarks förslag när det gäller motion nr 9:12.

Åke Edin, Jämtland: Vilken fin debatt vi har om barnomsorgens ställning i samhället och vilket engagemang som finns! Det är bra och nödvändigt inte minst mot bakgrund av den avrustning som hotar genom den borgerliga regeringens agerande. Tänk om vi visade lika stort engagemang för barnomsorgen som för äldreomsorgen här vid våra partikongresser!

Vi använder riktade statsbidrag för att påverka utvecklingen i önskad riktning. Det gäller olika samhällsområden och det sker också i syfte att undanröja orättvisor mellan olika geografiska regioner. Jag syftar på kommunalskatteutjämningsbidragen. I debatten här ställs krav på ökade riktade bidrag till barnomsorgen. Det är nog riktigt. Det handlar således om barn och om pengar.

Enligt en av Kommunförbundets länsavdelningar i Norrland nyligen

presenterad utredning är det 20 procent dyrare att leva i de norra delarna av landet än i de södra. Sedan den senaste skattereformen började genomföras 1979 har kommunalskatterna höjts med i genomsnitt 16 öre i de södra och 39 öre i de norra kommunerna. Skillnaden i skatt var före 1974 84 öre. Nu är skillnaden 1:07 kronor – således en ökning med 23 öre. Detta har alltså inträffat under två år efter den nya reformen. Lägg därtill att reformen endast genomförts till tre fjärdedelar.

Låt mig lämna några sakupplysningar. Vi har de mest barnrika områdena i storstadsregionerna, Malmö, Stockholm och Göteborg. Jag är medveten om att det också i dessa regioners stadskärnor finns många pensionärer. I Jämtlands län har vi ett mycket stort antal pensionärer. De har också människovärde. Kanske vore det lämpligt att ta upp frågan om 100 procents statsbidrag till personalen inom äldreomsorgen.

Jämtlands län har den högsta kommunalskatten i landet. Om samma kommunalskatt genomsnittligt skulle tas ut i Göteborgs och Bohuslän skulle man där kunna häva in ytterligare 400 miljoner till gemensam verksamhet. I Malmö skulle man få in 650 miljoner kronor till gemensam verksamhet och i Stockholms län 2,1 miljarder kronor. Jag är starkt medveten om att det finns stora skillnader inom dessa regioner. Det har också kommit till uttryck tidigare i debatten. Partikamrater! När vi diskuterar den här frågan är det barnens rätt som kommer i första hand. Glöm för den skull inte solidariteten mellan landsändar och mellan generationer.

Sekreterare: *Jan Ahltop* och *Jaako Salmia*.

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: Det har varit en utomordentligt intressant debatt. Jag hoppas att jag ska kunna sortera alla yrkanden på ett vettigt sätt.

När det först gäller Jan Svärds yrkande, som många har instämt i, har jag funnit efter samråd med partisekreteraren att det är uppenbart att denna fråga hör hemma under den dagordningspunkt som behandlar *Vårt parti*. Yrkandet gäller nämligen stöd till Unga Örnar, SSU och Verdandi – organisationer inom arbetarrörelsens familj. Jag hemställer alltså att den frågan tas upp i samband med den dagordningspunkten.

Eva Johansson anförde synpunkter om familjedaghemmen. Vi anser att daghemmen ska vara stommen i den kommunala barnomsorgen men vi kan inte komma ifrån att familjedaghemmen finns och svarar mot faktiska behov. I glesbygden är familjedaghemmen ofta den enda möjligheten att klara barnomsorgen. Då är det viktigt att man inte ser på dem som andra klassens barnomsorg som man tar till därför att pengarna tryter. Barnomsorgen i alla dess former är till för barnen. Då måste också familjedaghemmen stödjas kvalitativt. Det kan man göra genom att knyta dagbarnvårdarna till daghemmen, genom att ha öppna förskolor, där dagbarnvårdarna kan ha en replipunkt, genom att se till att de får hygglig utbildning osv. Jag tror att Eva Johansson kan vara alldeles lugn.

Samma synpunkter togs upp av Kerstin Hardenstedt och Willy Eriksson, som yrkat bifall till motion nr 9:6 om öppna förskolor. Jag yrkar

bifall till Kerstins och Willys förslag. Vi har faktiskt öppnat den möjligheten i en motion som vi har väckt i sommar med anledning av den borgerliga regeringens förslag.

När det gäller utvecklingsprogram för barn vill jag framhålla att en del kommuner har prövat detta med framgång. Partistyrelsen vill inte ålägga kommunerna sådan verksamhet och vi tror att det är viktigt att detta hålls i sär från program rörande alkohol, narkotika etc. Göran Pettersson har yrkat att vi ska göra ett tillägg. Vi anser att hans önskemål i allt väsentligt täcks av kravet på lokala utvecklingsprogram. Därför yrkar vi avslag på Göran Petterssons förslag.

Berith Grönqvist yrkar att partistyrelsen i sitt fortsatta arbete ska beakta de fackliga organisationernas synpunkter när det gäller föräldrasamverkan och inte medverka till att det skapas föräldratjänster inom barnomsorgen. Jag vill yrka bifall till första delen men däremot avslag på andra delen av hennes yrkande – delvis av de skäl som Ingela Tuvegran tog upp. Det är oklart vad som menas med föräldratjänster. Camilla Odhnoff leder en utredning som berört frågan om viss ersättning till föräldrar under vissa omständigheter.

Därefter övergår jag till de förslag som gäller barnomsorgens framtid. Jag hade tänkt, möjligen något självväldigt, föreslå att kongressen gör ett uttalande av följande innebörd, och med det ska jag möta de olika förslag som gjorts.

Utbyggnaden av barnomsorgen sackar nu kraftigt efter. År 1975 kom den socialdemokratiska regeringen och Kommunförbundet överens om en utbyggnad av barnomsorgen med sikte på att 150 000 nya platser i daghem och fritidshem skulle tillkomma 1977–81. Överenskommelsen bekräftades i riksdagen – med moderaterna som motståndare.

När resultatet av fyra av de fem årens utbyggnad summeras visar det sig att bara hälften av platserna tillkommit.

Samtidigt lägger regeringen fram förslag som tar ifrån kommunerna pengar som i dag går till barnomsorgen. De kommuner som drabbas värst är de som lojalt byggt ut enligt riksdagsbeslutet och som planerar för en fortsatt utbyggnad. Regeringsförslaget om försämrade statsbidrag måste bestämt avvisas.

Den socialdemokratiska partikongressen håller fast vid målet att barnomsorgen ska byggas ut för att motsvara behovet. Det kräver att en ny utbyggnadsplan läggs fast genom en överenskommelse mellan staten och kommunerna med inriktning på att alla barn ska ha rätt till en plats i den kommunala barnomsorgen.

Detta uttalande innebär, herr ordförande, ett bifall till Eva Johanssons förslag om uttalande där vi avvisar förslaget om minskade statsbidrag till barnomsorgen.

Det innebär vidare ett bifall till Lena Erikssons förslag, där hon kräver att kongressen med skärpa tar avstånd från de minskningar av statsbidragen som föreslås i regeringens barnomsorgsproposition.

Uttalandet innebär vidare ett bifall i sak till Lena Erikssons förslag om uttalande, i vilket man betonar vikten av fortsatt prioritering av barnomsorgsbyggnaden.

Det innebär bifall till första delen av Maj-Lis Löövs förslag till uttalande om ny plan för barnomsorgsbyggnaden men avslag på andra delen av hennes yrkande, som innebär att hon vill att antalet ska fastställas till 20 000 platser per år. Vi är nere i 8 000 nu och vi vågar oss inte på att bestämma oss för några precisa tal på det här stadiet.

Det innebär vidare bifall till Anita Jonssons förslag om att alla barn ska ha rätt till en plats i den kommunala barnomsorgen, eftersom det fanns med i utlandet.

Det innebär avslag på Lena Erikssons yrkande att socialavgiften från arbetsgivarna ska användas för barnomsorgen i enlighet med 1976 års beslut. Det är en mycket hård specialdestinering. Dessutom är det en öppen fråga huruvida det finns ett underslev här. Om man anser att anslaget före 1976/77 var 800 miljoner kr, uppstår ett visst underslev, men vi tycker att det är onödigt att dividera om detta. Det viktigaste är att ha en inriktning för framtiden och principiellt är vi motståndare till hårda specialdestineringar.

Därmed tror jag att jag har klarat av de motioner som berör barnomsorgens framtida utbyggnad och protester mot regeringens förslag.

Sedan har vi Ebba Bergmarks förslag som rör barnomsorgen för dem som har blivit arbetslösa. Jag föreslår helt enkelt att kongressen bifaller motion nr 9:13, om det behövs ett ännu klarare uttalande om att även arbetslösa ska ha rätt till barnomsorg.

Däremot tycker jag att partistyrelsens utlåtande över motion nr 9:12 om obehövlig arbetstid är tillräckligt för att uppfylla Annelie Nordströms syften. Avslag på hennes förslag.

Återstår Kenneth Edströms förslag att stryka hela kapitlet om barns och ungdomars fritid. Till det vill jag säga att vad som gäller huvudmannskapet togs det in i partiprogrammet 1975 och det kvarstår självfallet oförändrat. Vi kan liksom inte mäta den stilistiska skärpan i partiets sätt att säga samma sak från en kongress till en annan och säga att det var ett bättre sätt att uttrycka sig 1975. Jag vill påpeka att i kulturutlåtandet står det att socialdemokratin ser folkrörelsernas idéburna verksamhet som en viktig del i kampen mot kommersialismen och för kvalitativt goda kulturaktiviteter. Detta uttalande har kongressen redan antagit vid behandlingen av kulturpolitiken. Alltså avslag på Kenneth Edströms förslag.

Därmed tror jag att jag har gått igenom de yrkanden som föreligger. Återstår två ting.

Mats Hellström yrkade bifall till framtiden. Det kan partistyrelsen instämma i.

Gunnar Larsson vill inleda en kamp mot de onda krafterna. Det vill jag också instämma i.

Jag kommer mycket väl ihåg att när man hade släppt förbudet mot filmen *The Warriors* trängde sig Per Ahlmark fram vid premiären och höll ett tal till friheten. Han kasserade in applåder från de ungdomar som hade gått dit för att titta på filmen. Strax därefter inträffade det att en människa blev dödad på ett sådant sätt att händelsen sattes i samband med filmen. Då intervjuades Ahlmark, som sade att det inte var så han hade tänkt att det skulle bli. Det visar hela slappheten i liberalismen.

Jag vill säga – och det var delvis också innebörden i mitt inledande resonemang – att vi inte ska tro att vi kan bekämpa dessa onda krafter i första hand med lagstiftning och förbud av olika slag. Det är lätt att säga, när man ser någonting som man tycker illa om, att detta borde förbjudas. Med tiden kan vi då få väldigt många förbud. Det vi allt mer måste återgå till är den gamla sega och envisa kulturkampen där man genom att kunna erbjuda bättre alternativ och bättre förebilder och genom att våga gå i närkamp med onskans makter kan skapa ett bättre samhälle. På längre sikt är detta alltid mera hållbart än att försöka dämna upp genom att med lagstiftningens hjälp hålla det onda undan, även om det i vissa fall kan bli nödvändigt.

Jag tycker att debatten har visat det stora engagemang som finns i partiet för att skapa en rimlig uppväxtmiljö för barnen där barnomsorgen ingår som en helt omistlig del. I Amerika, som mönstren ofta kommer ifrån, finns i dag klara tecken på att barnens levnadsstandard sjunker, sådan man kan mäta den i hälsotillstånd, kunskapsnivå m m. Det är ganska förödande att så sker, eftersom standarden för övriga folkgrupper blir bättre. Det är ett samhälle på tillbakagång, om man tillåter detta att ske. Vi ska se till att inte få en sådan utveckling också i vårt land. Då gäller det att se till att barnen får en bra omsorg, en god skola och chansen till ett jobb på arbetsmarknaden.

Berith Grönqvist, Stockholms län: Först en liten förklaring till vad vi från Kommunalarbetareförbundet menar med föräldratjänster. Man gör om verksamheten till att bygga på föräldramedverkan och tar på så sätt bort arbetstillfällena för anställda inom barnomsorgen. Jag tycker att det är konstigt att man inte kunnat ställa upp på våra krav. Vi har ju beslutat här på kongressen om allas rätt till arbete, vi har diskuterat sysselsättningspolitiken väldigt länge och alla har varit eniga om att trygga de jobb som finns.

Vi vet också att många föräldrar inte kan ställa upp och arbeta på daghemmen – jag rekommenderar er att ta del av den rapport som föreligger från daghemmet Siken i Nacka kommun där man har bedrivit försöksverksamhet via familjstödsutredningen. Av rapporten framgår att många föräldrar har fått lov att tacka nej till en barnomsorgsplats på grund av att de inte kan ställa upp och medverka på daghemmet.

Jag yrkar än en gång bifall till den föreslagna att-satsen. Skulle det mot förmodan inte gå igenom kommer samtliga ombud från Kommunalarbetareförbundet att reservera sig mot detta beslut.

Eva Johansson, Stockholms län: Jag glömde i mitt tidigare inlägg att ta upp vad partistyrelsen skriver om barnomsorg på obekvämtid. Partistyrelsen understryker vikten av att kommunerna vidtar de erforderliga åtgärderna. Detta kan mycket väl bakas in i det uttalande som redaktionsutskottets ordförande tydligen hade börjat formulera innan de övriga kongressdeltagarna hade tagit upp frågan.

Jag har själv ibland litet dåligt samvete över att jag är borta rätt mycket från mina barn, både dagar, kvällar och helger. Men ibland säger de till mig som ett tröstens ord: är det bara så att du bestämmer

om dagis och skolor, så får du gå. De har alltså förstått vikten av att vi vuxna engagerar oss inte bara genom att se till att de har mat och kläder och genom att läsa en saga på kvällen utan också genom att vi försöker ändra samhället så att de får bättre villkor. Om vi i dag fattar ett beslut i den riktningen tror jag att jag kommer att undvika utgångsförbud även i fortsättningen.

Maj-Lis Lööw, SSKF: Jag tyckte att det var ett bra förslag till uttalande som du, Olof Palme, hade totat ihop i all självsvaldighet. Det gällde åtminstone fram till den allmänna formuleringen om att målet för barnomsorgens utbyggnad är att den ska räcka åt alla barn. Alla småbarnsföräldrar eller blivande småbarnsföräldrar som i dag väntar på ett besked från socialdemokratin förstår att det mer är ett uttryck för en målinriktning än för ett handlingsprogram för den närmaste tiden.

Barnfamiljerna har det jobbigt i dag och allra jobbigast är det för de föräldrar som inte får arbete eller barnomsorg. Vad har vi då för besked att ge dem? Ja, vi måste ge avkall på alla andra viktiga reformer som har betydelse för barnfamiljernas situation. Arbetstidsförkortningen – ja, ett första steg kanske kan tas någon gång under 1980-talet. Föräldraförsäkringen – ja, målet är 12 månaders föräldraförsäkring sammantaget, men vi kan inte säga något om takten i genomförandet. Bostadsbidragen är ytterligare en fråga som har havererat under det borgerliga styret och vi kan inte ge något besked om när vi kan räta upp den skutan.

Vi accepterar från kvinnoförbundet detta just nu, eftersom vi instämmer i bedömningen i krisprogrammet att barnomsorgen och äldreården måste prioriteras. Men vi måste kunna ange någon minimifart för utbyggnaden av barnomsorgen. Eftersom utbyggnaden nu är nere i 8 000 platser om året måste vi, Olof Palme, ha en någorlunda hög ambitionsnivå för utbyggnaden under 1980-talet, för att komma ikapp och för att kunna gå vidare. Vi tycker att en utbyggnad om 20 000 platser per år är en rimlig ambitionsnivå. Det är en lägre målsättning än vad som motsvarar 150 000-programmet, men den ger ändå en chans för oss att komma ikapp.

Lena Eriksson, Östergötland: Olof Palmes förslag till uttalande om barnomsorgen var bra. Men du har fel, Olof Palme, om socialavgiften. Den räcker för höjning av bidraget med 20 procent och den räcker för de 150 000 platserna. Riksdagens beslut var att pengarna skulle specialdestineras till barnomsorg. ATP-avgiften ska ju användas till ATP-pensioner och sjukförsäkringsavgiften till sjukförsäkringar. Då ska väl också barnomsorgsavgiften användas till barnomsorg. Eller hur, kongressdeltagare? Om så inte sker, måste det vara ett uttryck för något slags moralupplösning.

Jag yrkar än en gång bifall till mitt förslag.

Gunnar Larsson, Göteborg: Jag håller med Olof Palme om att vi måste stödja de positiva krafterna, och det sade jag också inledningsvis. Men det får inte hindra oss från att sätta gränser för vad ungdomarna i vårt samhälle ska få utsättas för. Det som du sade om Per Ahlmark lä-

ter helt riktigt, men jag skulle ha uppskattat om du hade sagt det också vid den tid då frågan var aktuell.

Vi måste delta i diskussionen om var gränserna ska dras. När det gällde videovåldet sade vi inte ifrån förrän hela svenska folket hade blivit upprört genom ett TV-program. Sedan dess har det varit tyst på det området. I går kunde vi i Aftonbladet se att man börjar komma tillbaka med annonser om filmer av typen *Benknäckargänget*.

Vi måste bestämma oss för hur vi ska agera på den här punkten. Det finns också ett bra underlag som borde läsas inte bara av Olof Palme utan också av kongressombuden, nämligen en utredning med titeln *Ej till salu*. En arbetsgrupp under ledning av Åke Gustavsson har tagit fram ett mycket bra och tydligt material som visar i vilken rasande fart utvecklingen äger rum och att den går mot helt fel håll.

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: Jag gjorde faktiskt ett uttalande med anledning av det som Per Ahlmark sade om filmen *The Warriors*. Jag kanske använde ett för situationen mera tillämpligt vapen, ärtbössan, när det gällde Per Ahlmark, men det må förlåtas mig.

Jag måste i någon mån gå emot alla de sista talarna, delvis av principiella skäl. Till Berith vill jag säga att vi framhåller att vi ska beakta vad den fackliga organisationen för fram men att det i min vokabulär ännu inte finns något som heter föräldratjänster. Det har gjorts vissa försök i Nacka och det är möjligt att det har slagit mycket illa ut, att metoden är mycket dålig och att man aldrig ska använda den igen. Men familjestödsutredningens förslag är ute på remiss och vi har inte haft anledning att behandla det. Det förutsätter föräldramedverkan och, i vissa fall, att ersättning till föräldrar ska kunna utgå. Innan vi fått tillfälle att behandla frågan kan vi inte göra ett uttalande som skulle kunna uppfattas som ett veto från den fackliga organisationen mot varje typ av ekonomisk ersättning till föräldrar.

Det "hypotek" som kongressen kan utfärda är viktigt nog, nämligen en förpliktelse för partiet att beakta Kommunalarbetsareförbundets synpunkter och alltså att resonera med förbundet innan vi tar ställning i denna fråga. Det är viktigt för partiet att inte ta ställning till situationer innan de har uppkommit.

Jag tycker fortfarande att det är ett långt tillmötesgående, men också en självklarhet att vi uttalar att vi ska ta hänsyn till och noga överväga med den fackliga organisationen om hur föräldramedverkan lämpligen ska organiseras så att de fackliga intressena icke träds för när.

Till Lena vill jag säga att det är en märklig situation jag har hamnat i; att på ett område och när det gäller ett förslag som jag gillar föra samma strid som jag under mina år som kommunikationsminister förde med landets motororganisationer.

På den tiden var bilskatten specialdestinerad till vägbyggande och motororganisationerna försökte räkna detta krona för krona. Jag sade att det är omöjligt, vi kan inte acceptera en sådan specialdestinering.

Men skillnaden när det gäller sjukförsäkringsavgiften och ATP är att den går direkt till fonden medan barnomsorgsavgiften går direkt in i statskassan. Det var ett mått som vi ville skapa för en utbyggnad av

barnomsorgen – den var det väsentliga, icke det kamerala, alltså om detta ska användas krona för krona.

Går vi på en annan linje binder vi oss kanske för framtiden i en massa frågor där vi motiverar en inkomstskatt med ett visst utgiftsbehov. Vi kommer aldrig att kunna räkna krona för krona.

I sak gillar jag alltså Lenas förslag, men av principiella skäl tycker jag inte att vi kan räkna på det här sättet. Vi ska använda detta som ett argument för att bygga ut barnomsorgen.

Till Maj-Lis Löow kan jag säga att det viktiga som denna kongress gjort är att slå fast att barnomsorgen har prioritet, inom det tak på 2 procent som vi kan acceptera för den kommunala volymökningen. Vi kräver av oss själva att vi ska göra en plan för utbyggnaden, och målet för den planen ska vara full behovstäckning samt alla barns rätt till plats i den kommunala barnomsorgen. Men att i dagens läge precisera en siffra på 20 000 platser per år tror jag vore oklokt. Vi vet inte vilken dag och vilket år vi kan nå upp till den nivån.

På alla andra punkter har vi emellertid tillgodosett kvinnoförbundets synpunkter.

Eva Johansson, Stockholms län: Jag hann inte skriva mitt yrkande förut, men jag pekade på att partistyrelsen i sitt utlåtande föreslår ett särskilt uttalande om barnomsorg när föräldrarna arbetar på obekvämt arbetstid. Jag tror att det finns utrymme för detta i det uttalande som Olof Palme föreslog och som jag yrkar bifall till.

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: Jag försöker klara detta genom att yrka bifall till den ena motionen. Men det här klarar jag inte ut – jag har inte sagt att vi ska göra ett särskilt uttalande också om detta. Den biten får då i alla potentaters namn gå till redaktionsutskottet.

FÖRSLAG

Följande förslag förelåg.

Partistyrelsens förslag till riktlinjer för politiken inom området barn och familj med hemställan till kongressen

att anta förslaget.

Partistyrelsens föredragandes, Olof Palme, förslag

att kongressen skulle anta det under debatten framlagda förslaget till uttalande beträffande barnomsorgens utbyggnad.

Partistyrelsens utlåtande över motionerna nr 9:1–nr 9:10, nr 9:12–nr 9:14 samt nr 13:8 med hemställan till kongressen

att anse motionerna nr 9:1, att-sats 1–4 och 7, och nr 9:2 besvarade med vad som anförts under avsnittet *Program*.

att med anledning av motion nr 9:12 understryka vikten av barnomsorg även för barn till föräldrar med obekvämt arbetstid samt att denna motion därmed anses besvarad.

att uppdraga åt partistyrelsen att uppmärksamma s-grupperna i